

9.12.2024

Opetushallitukselle:

Asia: Lausuntopyyntö esiopetuksen opetussuunnitelman perusteista

Viite: Lausuntopyyntönne 25.11.2024, diaarinumero: OPH-3855-2024 /esiopetus

Yleistä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden luonnoksesta

OAJ pitää ongelmallisena, että lausuntoaika opetussuunnitelman luonnoksesta päättyy ennen kuin sen taustalla olevaa lakia on edes hyväksytty eduskunnassa. Osittain ehkä edellisenkin takia, esitetyt muutokset esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin ovat varsinkin tukea käsittelevän luvun 5 osalta liian epätasaisia ja puutteellisia. Luonnoksen epäselvyyttä lisää keskenään ristiriitaiset toistot.

Pelkkä perusopetuslain pykälien ja niiden säännökohtaisten perustelujen siirtäminen opetussuunnitelman perusteisiin ei tarkenna eikä selkeytä opetuksen järjestämistä riittävästi. Perusopetuslaissa on useissa pykälissä säädetty, että Opetushallitus määrää kyseisestä asiasta tarkemmin opetussuunnitelman perusteissa ja etenkin nämä kohdat vaativat tarkempaa ohjeistusta.

1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden luonnoksen luvut 1–3

Lausunnolla olevaan opetussuunnitelmaluonnokseen on tehty tarpeellisia täsmennyksiä ja muutoksia lukuihin 1–3. Erityisen hyvää luvussa 2 on, että opetussuunnitelmaan on nostettu lapsen lain mukainen oikeus esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen. Kunnissa on huolehdittava, että täydentävä varhaiskasvatus järjestetään lain edellyttämällä tavalla. Esimerkiksi tukea tarvitsevan lapsen tuen tulee toteutua sekä esiopetuksessa että sitä täydentävässä varhaiskasvatuksessa ja tämän tuen välillä on oltava jatkumo. Toimintaan osallistuvien lasten eheän päivän kannalta on tärkeää ympäristön ja henkilöstön pysyvyys päivän aikana.

2 Täsmennettävä ryhmäkohtaisen tuen ja oppilaskohtaisen tuen eroja

Sekä ryhmäkohtaisissa tuen muodoissa että oppilaskohtaisissa tukitoimissa laissa (HE 114/2024 vp) ollaan esiopetukseen säätämässä erityisopettajan antamasta opetuksesta. Ryhmäkohtaisena tukimuotona esiopetusta koskee erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Oppilaskohtaisissa tukitoimissa säädetään oppilaskohtaisesta erityisopettajan antamasta opetuksesta osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä, erityisopettajan antamasta opetuksesta pienryhmässä ja erityisopettajan antamasta opetuksesta erityisryhmässä. Laissa säädetään, että Opetushallituksen tulee määrätä

9.12.2024

opetussuunnitelman perusteissa näistä tarkemmin. Myös sivistysvaliokunta toteaa mietinnössään (SiVM 11/2024 vp), että ” (...) Opetushallitus antaa 20 b §:n 4 momentin ja 20 c §:n 4 momentin valtuutussäännösten nojalla opetussuunnitelman perusteissa opetuksen järjestäjille selkeät ohjeet ryhmäkohtaisista ja oppilaskohtaisista tukitoimista. Kyseiseen määräykseen on tarpeellista sisällyttää ohjeet muun muassa ryhmäkohtaisen tuen riittävyyden ja oppilaskohtaisten tuen piiriin siirtämisen edellytysten täyttymisen arvioimiseksi.” Nyt näin ei kuitenkaan tehdä lausunnolla olevassa luonnoksessa.

Esiopetuksen oppilaalla on oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja oppilaskohtaisia tukitoimia oppimiseen ja osallistumiseen esiopetuksessa, jos hänellä on oppimisvaikeuksia. Oppimisvaikeuksilla tarkoitetaan esimerkiksi kielellisiin, lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksiin sekä matemaattisten taitojen kehitykseen liittyviä vaikeuksia. Oppimisvaikeudet voivat myös liittyä motorisiin sekä hahmottamisen haasteisiin. Oppimiseen liittyvien vaikeuksien lisäksi lapsella voi olla vaikeuksia sosiaalisten suhteiden, tunteiden säätelyn, tarkkaavaisuuden tai käyttäytymisen haasteiden vuoksi.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppilaskohtaisista tukitoimista käsitettä lapsikohtaiset tukitoimet.

OAJ pitää olennaisena, että perusopetukseen säädettyjä maksimiryhmäkokoja ohjattaisiin noudattamaan sekä koulussa että varhaiskasvatuksessa järjestettävässä esiopetuksessa.

Opetushallituksen tulee täsmentää perusteita niin, että lapsella on oikeus ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin, jos hänen tuen tarpeensa muodostuu vähäisistä ja yksittäisistä tukimuodoista eikä tuki vaadi säännöllistä erityisopettajan antamaa opetusta. Tällöin lapsi saa erityisopettajan antamaa opetusta muun opetuksen yhteydessä. Opetus kohdennetaan koko ryhmälle erityisopettajan ja esiopetusryhmän opettajan samanaikais- tai yhteisopetuksena. Lisäksi ryhmäkohtaisiin tuen muotoihin kuuluu myös erityisopettajan antama konsultaatio, joka kohdentuu ryhmässä toimivalle opettajalle ja muulle henkilöstölle. Konsultaatiolla ei kuitenkaan voida korvata erityisopettajan antamaa opetusta.

Lisäksi Opetushallituksen tulee täsmentää perusteita niin, että lapsella on oikeus oppilas-/lapsikohtaisiin tukitoimiin, jos lapsen tuen tarve muodostuu useista ja/tai säännöllisistä tukitoimista. Silloin lapsi saa säännöllistä erityisopettajan antamaa opetusta osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä. Jos lapsen tuen tarve muodostuu useista tukitoimista ja tuen tarve on jatkuvaa ja kokoaikaista, lapsen esiopetus toteutetaan kokoaikaisesti erityisopettajan opettamassa pien- tai erityisryhmässä.

OAJ pitää olennaisena tuen toteuttamiselle, että perusopetukseen säädettyjä maksimiryhmäkokoja ohjattaisiin noudattamaan sekä koulussa että varhaiskasvatuksessa järjestettävässä esiopetuksessa.

9.12.2024

Opetushallituksen tulee täsmentää, että **esiopetusryhmät muodostetaan siten, että yhdessä esiopetusryhmässä voi olla enintään viisi oppilasta/lasta, jotka saavat 20 f §:n päätöksen mukaan oppilaskohtaisena tukitoimena säännöllistä erityisopettajan antamaa opetusta osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä.**

Esiopetuksen ryhmässä, jossa on 20 f §:n päätöksen mukaista oppilaskohtaista kokoaikaista erityisopettajan antama opetusta pien- tai erityisryhmässä saavia lapsia, saa olla enintään kymmenen oppilasta.

3 Ryhmäkohtaiset tuen muodot – tukiovetus ja opetuskielen tukiovetus esiopetuksessa?

Lakiesityksessä (HE 114/2024 vp) esitetään, että ryhmäkohtaisia tuen muotoja ovat opettajan antama yleinen tukiovetus ja opetuskielen tukiovetus sekä erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että ”Esiopetuksessa erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä olisi ensisijainen ryhmäkohtainen tukimuoto.” Opetushallitus on opetussuunnitelmaluonnoksessaan toistanut tämän avaamatta lainkaan, mitä tarkoitetaan ensisijaisella ja miten muita ryhmämuotoisia tuen muotoja tukiovetusta tai opetuskielen tukiovetusta esiopetuksessa toteutetaan, vaikkakin toissijaisina.

Koska laki ei rajaa yksiselitteisesti tukiovetusta ja opetuskielen tukiovetusta esiopetuksessa annettavista ryhmäkohtaisista tuen muodoista, Opetushallituksen tulee täsmentää, mitä niillä tarkoitetaan ja miten niitä voidaan toteuttaa esiopetuksessa. Varsinkin kielellisen kehityksen varhainen tuki on erittäin tärkeää.

4 Tuen jatkumosta määrättävä täsmällisemmin

Opetussuunnitelmaluonnoksessa on kahdessa eri kohdassa kuvailtu varhaiskasvatuksessa annetun tuen vaikutuksista esiopetuksessa annettavaan tukeen. Ensinnäkin todetaan, että ”Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista ja niiden vaikuttavuudesta hyödynnetään esiopetuksessa. Mikäli lapsella on ollut varhaiskasvatuksessa apuvälineitä, hän on saanut tulkitsemispalveluita tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti ryhmäkooltaan pienemmässä ryhmässä, lapsen esiopetuksessa järjestettävien lapsikohtaisten tukitoimien tarve voidaan arvioida ja tuen toteuttaminen suunnitella lapsen siirtyessä esiopetukseen ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista.”

Toisessa kohdassa todetaan, että ”Jos lapsi on varhaiskasvatuksessa saanut pedagogisia, rakenteellisia tai hoidollisia tuen muotoja tai tukipalveluita, näiden toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto huomioidaan arvioitaessa lapsikohtaisten tukitoimien tarvetta esiopetuksessa. Mikäli lapsi on saanut tulkitsemispalveluita tai apuvälineitä varhaiskasvatuksessa, ja tarve jatkuu lapsen siirtyessä esiopetukseen, nämä lapsikohtaiset tukitoimet voidaan aloittaa ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista. Mikäli lapsi on saanut säännöllistä tai kokoaikaista erityisopettajan antamaa opetusta tai henkilökohtaista avustajapalvelua varhaiskasvatuksessa, ja

9.12.2024

tukipalvelu on vastannut lapsen tarpeita ja on lapsen edun mukainen, voidaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi aloittaa jo ennen esiopetuksen alkamista.”

Opetushallituksen tulee määrätä näistä selkeämmin. Lapsikohtaisten tukitoimien arviointi ja päätös tuesta tulee tehdä varhaiskasvatuksessa annetun tuen perusteella, sillä esiopetuksen jo alettua on hankalaa, ellei mahdotonta lapselle järjestää oppilaskohtaista tukea pien- tai erityisryhmässä, jossa erityisopettajan opetuksen on toteuduttava kokoaikaisesti.

Opetushallituksen tulee täsmentää, että jos lapsi on varhaiskasvatuksessa saanut tehostettuna tai erityisenä (varhaiskasvatustilain 15 a §) tukena varhaiskasvatustilain 15 c §:n mukaista varhaiskasvatustilain erityisopettajan opetusta tai konsultaatiota tai hänellä on ollut varhaiskasvatustilain 15 c §:n mukaisia avustamis- tai tulkitsemispalveluja, lapsen esiopetuksessa järjestettävien lapsikohtaisten tukitoimien tarve arvioidaan, tuen toteuttaminen suunnitellaan ja tuesta päätetään lapsen siirtyessä esiopetukseen ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista.

Samoin, jos lapsi on saanut varhaiskasvatustilain yleisessä (varhaiskasvatustilain 15 a §) tuessa hallintopäätöksellä varhaiskasvatustilain 15 c §:n mukaista tukea, lapsen esiopetuksessa järjestettävien lapsikohtaisten tukitoimien tarve arvioidaan, tuen toteuttaminen suunnitellaan ja tuesta päätetään lapsen siirtyessä esiopetukseen ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista.

Näin varmistetaan lapselle vahva tuki ja tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Se samalla velvoittaa opetuksen järjestäjiä ennakkollisesti suunnittelemaan oppimisen edellytyksiä tukevia järjestelyjä, joihin kuuluu muun muassa rakenteelliset järjestelyt. Niihin on myös lakia säädettäessä osoitettu esiopetukseen syntyvien uusien ryhmien osalta laskennallisesti noin 1,3 miljoonaa euroa.

5 Oppimisen edellytyksiä tukevat rakenteelliset järjestelyt

Lausunnolla olevassa luonnoksessa todetaan, että ”Rakenteellisia järjestelyjä ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja / tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen siten, että esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Ryhmässä voi työskennellä esimerkiksi avustavaa, ryhmäkohtaista henkilöstöä.”

Lisäksi luonnoksessa todetaan, että ”Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan paikallisesti, ja ne kytkeytyvät suoraan sekä esiopetusryhmän että koko yhteisön tarpeisiin. Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelua ja arviointia tulee johtaa toimipaikka- ja ryhmäkohtaisesti.”

9.12.2024

Opetushallituksen tulee täsmentää, miten esiopetusryhmän lapsimäärää pienennetään ryhmäkohtaisissa tuen muodoissa. Lisäksi tulee selventää, että esiopetuksen henkilöstön rakenteeseen liittyvällä rakenteellisella järjestelyllä tarkoitetaan, että ryhmään lisätään lisäresurssiksi opettaja, jotta rakenteellisella järjestelyllä mahdollistetaan pedagogisten järjestelyiden, kuten eriyttämisen, toteuttaminen.

Lisäksi Opetushallituksen tulee täsmentää, että oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt vaativat hyvää johtamista. Jokaisella esiopetusta johtavalla päiväkodin johtajalla ja koulun rehtorilla on oltava aikaa johtamiselle. Johtajan on pystyttävä keskittymään työssään pedagogiseen johtamiseen ja esihenkilönä toimimiseen. Tätä voidaan tukea apulaisjohtaja- ja apulaisrehtorijärjestelmällä,

6 Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma

Opetussuunnitelmaluonnoksessa ehdotetaan, että ”Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuen on laadittava tuen toteuttamista koskeva suunnitelma. Suunnitelman laatii esiopetuksen opettaja. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat laativat suunnitelman yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä lapsen ja huoltajan tai lapsen muun laillisen edustajan kanssa. Suunnitelma voidaan kuitenkin laatia ilman huoltajan myötävaikutusta, mikäli huoltaja näin valitsee.”

Kirjaus on muuten hyvä, mutta **Opetushallituksen on täsmennettävä, että erityisopettajan on osallistuttava lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen, sillä erityisopettajan antama opetus on lapsikohtainen tukitoimi eikä sitä siksi voida laatia ilman erityisopettajan osallistumista.**

7 Tukea koskeva päätös

Lapsikohtaisista tukitoimista tulee tehdä hallintopäätös. **Opetushallituksen tulee täsmentää tekstiä** siten, että ”Päätöksessä on määrättävä lapsikohtaiset tukitoimet lapsen tuen tarpeen arvioinnin ja sen perusteella laaditun tuen toteuttamista koskevan suunnitelman mukaisesti. Päätöksessä päätetään lapsen tuen tarpeen mukaisesti seuraavista asioista:

- säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä
- kokoaikainen erityisopettajan antama opetus **pien- tai erityisryhmässä**
- tulkitsemispalvelut
- avustajapalvelut
- apuvälineet

9.12.2024

Päätös sisältää vain ne perusopetuslain mukaiset lapsikohtaiset tukitoimet, joita lapsen tuen toteuttaminen edellyttää. Päätöksessä ei kuvata suunnitelmaa lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisesta.”

Säännöllisyys on käsitteenä hyvin laaja. Se voi tarkoittaa esimerkiksi joka toinen päivä, kerran viikossa tai kerran vuodessa. **Siksi Opetushallituksen on täsmennettävä, että jos lapselle tehdään päätös säännöllisestä erityisopettajan antamasta opetuksesta muun opetuksen yhteydessä, opetuksen määrä ja säännöllisyys on määriteltävä päätöksessä. Päätöstekstissä tulee siis olla selkeä kirjaus, mistä asiasta on päätetty ja millaista tukea sekä missä määrin lapsi saa.**

Yhteenveto

- esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet vaativat erityisesti luvun 5 osalta paljon selventämistä ja täsmentämistä
- ryhmäkohtaisiin tuen muotoihin ja oppilas-/lapsikohtaisiin tukitoimiin tarvitaan täsmennystä muun muassa ryhmäkohtaisen tuen riittävyyden ja oppilaskohtaisten tuen piiriin siirtämisen edellytysten täyttymisen arvioimiseksi OAJ:n esityksen mukaisesti
- tuen jatkumosta on määrättävä selkeästi, että varhaiskasvatuksessa annettu tehostettu ja erityinen tuki sekä yleisen tuessa annetut tukipalvelut vaikuttavat siten, että esiopetuksessa lapsi saa oppilas-/lapsikohtaisia tukitoimia ilman, että on ensin saanut ryhmäkohtaisia tuen muotoja
- on täsmennettävä, että esiopetuksen henkilöstön rakenteeseen liittyvällä rakenteellisella järjestelyllä tarkoitetaan opettajan lisäämistä ryhmään lisäresurssiksi, jotta rakenteellisella järjestelyllä mahdollistetaan pedagogisten järjestelyiden, kuten eriyttämisen, toteuttaminen
- on välttämätöntä, että erityisopettaja osallistuu oppilas-/lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen
- tukea koskevassa päätöksessä on täsmennettävä, mitä 'säännöllisyys' tarkoittaa säännöllisessä erityisopettajan antamassa opetuksessa osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä sekä korjattava, että päätöksessä päätetään kokoaikainen erityisopettajan antama opetus *pien- tai erityisryhmässä*
- perusopetukseen säädettyjä maksimiryhmäkokoja ohjattava noudattamaan sekä koulussa että varhaiskasvatuksessa järjestettävässä esiopetuksessa

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
koulutuspolitiikan johtaja

Minttu Ilveskivi
erityisasiantuntija